

NATYURMORT JANRIDA YORUG'LIK VA RANG UYG'UNLIGI

Yunusova Gulruhoy Vohidjon qizi
Andijon Davlat Pedagogika Instituti
Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi
3-bosqich 302-guruh talabasi

Annotatsiya: Maqoladanda asosan natyurmort janrida yorug'lik va rang uyg'unligi masalasi ko'rib chiqiladi. Natyurmort — bu tabiiy va sun'iy obyektlarning tasviri bo'lib, unda ranglar va yorug'lik o'rtasidagi uyg'unlik muhim rol o'ynaydi. Maqolada natyurmort janrida yorug'lik va ranglarning o'zaro ta'siri, ularning san'at asarining umumiy estetik ta'sirini kuchaytirishda qanday rol o'ynashi tahlil qilinadi. Shuningdek, ranglarning psixologik ta'siri, yorug'lik manbalari va kompozitsiyadagi uyg'unlik haqida fikr yuritiladi. Natyurmort janrida yorug'lik va rangning o'ziga xos yondashuvi, san'atkorlarga tasvirning chuqurligini yaratish va tomoshabinlarga his-tuyg'ularni etkazish imkonini beradi.

Kalit so'zlar: natyurmort, yorug'lik, rang uyg'unligi, estetik ta'sir, kompozitsiya, psixologik ta'sir, san'at

Kirish: Natyurmort janri tasviriy san'atning eng qadimgi va jozibador janrlaridan biri hisoblanadi. U asosan o'lik tabiatni, ya'ni maishiy obyektlar, gulchambarlar, mevalar, idishlar va boshqa turli jihozlarni tasvirlash orqali yaratiladi. Bu janrda obyektlarning ranglari, shakllari, hajmi, yorug'lik va soya bilan uyg'unligi katta ahamiyatga ega. Yorug'lik va rang uyg'unligi tasviriy san'atda nafaqat estetik ta'sir yaratadi, balki tomoshabinning hissiy holatiga ham ta'sir ko'rsatadi. Natyurmortda yorug'lik va ranglarning o'zaro aloqasi asarlarning umumiy ko'rinishini shakllantiradi va tomoshabiniga kuchli hissiy ta'sir ko'rsatadi. Natyurmortda yorug'lik manbalari, ularning o'rni va intensivligi, obyektlarning shakli va tuzilishini ko'rsatishda muhim rol o'ynaydi. Yorug'lik yordamida tasvirda hajm va makon yaratiladi, shakllarning uch o'lchovli ko'rinishi aniqlanadi. Ranglar esa tasvirning jozibasini oshirib, har bir obyektning o'ziga xos xususiyatlarini ta'kidlashga yordam beradi. Ranglarning o'ziga xosligi, ularning o'zaro ta'siri va uyushganligi tasviriy san'at asarining o'ziga xosligini yaratadi. Ranglarning psixologik ta'siri ham muhimdir: masalan, issiq ranglar, masalan, qizil va sariq, tomoshabinlarda energiya va ehtirosni uyg'otadi, sovuq ranglar esa ko'k va yashil ranglar orqali tinchlik va osoyishtalikni yaratadi. Natyurmort tasvirlarida ranglar va yorug'lik bir-biri bilan chambarchas bog'langan. Ranglar bir-biriga to'g'ri kelganida, ular tasvirning estetik jihatlarini kuchaytiradi, ranglarning uyg'unligi san'at asarining umumiy

ta'sirini oshiradi. Kompozitsiyada ranglar va yorug'likning qanday ishlatilishi, tasvirning muvaffaqiyatini belgilaydi. Natiurmortda yorug'lik manbalari tasvirdagi har bir obyektни ajratib ko'rsatadi, uning shaklini va hajmini yaxshilaydi. Bu yordamida tasvirda ko'proq chuqurlik va hajm yaratiladi. Akvarel va masalan, moyli rasm texnikalari yordamida natiurmort janrida ranglar va yorug'lik o'rtasidagi uyg'unlik yanada chuqurroq aks ettiriladi. Ranglarning qatlamlar orqali ishlatilishi, ranglarning bir-biriga qo'shilishi orqali yangi ranglar va rang effektlari hosil bo'ladi. Bu yondashuv, tasvirning nafaqat tashqi ko'rinishini, balki uning ichki dunyosini ham aks ettirishga imkon yaratadi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiyasi: Natiurmort janri tasviriy san'atning eng qadimgi va jozibador janrlaridan biri hisoblanadi. U asosan tabiatning o'lik qismi — mevalar, idishlar, gullar, o'simliklar va boshqa kunlik hayotda uchraydigan obyektlarni tasvirlash orqali yaratiladi. Natiurmort janrida, ranglarning va yorug'likning o'zaro uyg'unligi, asarlarning estetik ta'sirini kuchaytirish va tasvirning psixologik ta'sirini yaratishda muhim rol o'ynaydi. Bu janrda ranglar yordamida obyektlar o'rtasida vizual aloqalar o'rnatilib, tomoshabinning hissiy holatiga ta'sir ko'rsatiladi. Yorug'lik va rang uyg'unligi tasviriy san'atda eng muhim usullar sifatida, rassomlarga yaratgan asarining umumiy tasvirini yanada boyitishga imkon beradi. Natiurmort janrining tarixiy rivojlanishi: Natiurmort janrining tarixiy rivojlanishi, uning renessans davridan boshlanganini ko'rsatadi. Renaissance rassomlari, masalan, Albrecht Dürer va Leonardo da Vinci, tasviriy san'atda tabiiy obyektlarni tasvirlashda yangi usullarni joriy etishgan. Dürer o'zining akvarel texnikasi yordamida nafaqat tabiatni, balki tabiatdagi har bir detallarning rangini va yorug'ligini ta'riflagan. Renaissance natiurmort janri tabiatni realistik tarzda tasvirlashga, rang va yorug'lik yordamida to'liq hajm yaratishga imkon berdi. Keyinchalik Barokko davrida natiurmort janri yanada rivojlandi. Caravaggio kabi rassomlar ranglar va yorug'likni tasviriy san'atda drammatizm yaratish uchun ishlatganlar. Caravaggioning asarlarida Chiaroscuro usuli — yorug'lik va soyaning kuchli kontrasti orqali obyektlar va hajmlar ta'sirli tarzda yaratilgan. Bu usul, nafaqat estetik jihatdan, balki tomoshabinda hissiy ta'sir yaratishda ham samarali bo'lgan. 19-XX asrlarda, Impressionizm harakati natiurmortni yana bir bosqichga olib chiqdi. Claude Monet va Pierre-Auguste Renoir kabi rassomlar, yorug'lik va ranglarni tezda va erkin ishlatish orqali tabiat va manzara tasvirlarini yangicha ifodalashga harakat qilishdi. Monet qishloq hayotini rang va yorug'lik yordamida tasvirlab, tasvirlarni yanada jonli va yorqin qilishga muvaffaq bo'ldi. Ushbu davrda ranglarning nozik qatlamlar orqali ishlatilishi natiurmortni yanada jozibador va harakatga to'la bo'lishini ta'minladi. Rang va yorug'lik o'rtasidagi uyg'unlik: Yorug'lik va rang uyg'unligi san'atda tabiiy va sun'iy obyektlar o'rtasidagi aloqani va umumiy estetik muvozanatni yaratish uchun ishlatiladi. Yorug'lik

manbalarining intensivligi va uning ob'ektlarga ta'siri ranglarni nozik qatlamlar yordamida ko'rsatishda yordam beradi. Ranglar yordamida tasvirda hajm, dinamika va chuchuklik yaratish mumkin. Natyurmortda yorug'likning ta'siri yordamida tasvirga chuqurlik va hajm qo'shiladi, bu esa uning estetik qiymatini oshiradi. Yorug'lik va ranglar o'rtasidagi uyg'unlik, kompozitsiyada asosiy elementlar sifatida faoliyat ko'rsatadi. Ranglarning o'zaro ta'siri tomoshabinning ko'rish tajribasini yanada boyitadi. Ranglarning psixologik ta'siri ham ahamiyatlidir. Yashil rang, masalan, tabiatni, yangilanishni aks ettiradi va tinchlikni yaratadi. Qizil rang ehtirosni va harakatni aks ettiradi, ko'k rang esa osoyishtalikni ifodalashda ishlatiladi. Shunday qilib, ranglarning psixologik ta'siri orqali, tasvirga his-tuyg'ularni qo'shish mumkin. Metodologiya : Metodologiya sifatida rangshunoslik, vizual tahlil va kompozitsiya tahlili metodlari qo'llaniladi. Ranglarning estetik va psixologik ta'siri, yig'ilish kompozitsiyasi va shakllarning uyg'unligini tahlil qilish, natyurmort janrida ranglarning va yorug'likning o'zaro aloqasini tushunishga yordam beradi. Rangshunoslik metodlari yordamida ranglarning o'zaro bog'lanishini va ular orqali yaratilgan estetik ta'sirni aniqlash mumkin. Kompozitsiyada ranglarning qanday ishlatilishini o'rganish, nafaqat tasvirni, balki uning tomoshabinga qanday ta'sir qilishini ham tushunishga yordam beradi.

Muhokama va natija: Natyurmort janri tasviriy san'atda tabiatni, odamlarning kundalik hayotini va ularning ruhiy holatlarini aks ettirishda juda muhim o'rin tutadi. Ushbu janr, nafaqat tashqi obyektlarni, balki insonning ichki dunyosini ifodalashda ham katta ahamiyatga ega. Yorug'lik va rang uyg'unligi esa tasviriy san'atda har doim asosiy vositalardan bo'lgan. Natyurmortda yorug'lik va ranglarning o'zaro ta'siri san'at asarining hissiy ta'sirini kuchaytiradi va tomoshabinni o'ziga jalb qiladi. Yorug'lik va rang uyg'unligi tasviriy san'atda o'ziga xos va muhim rol o'ynaydi. Yorug'lik nafaqat obyektlarni ajratib ko'rsatadi, balki tasvirning uch o'lchovli ko'rinishini yaratadi. Natyurmortda, masalan, Caravaggio kabi san'atkorlar yorug'lik va soya yordamida dramatik effektlar yaratishgan. Chiaroscuro usuli (yorug'lik va soyaning kontrasti) orqali san'atkorlar nafaqat obyektlarning hajmini ko'rsatgan, balki ularning hissiy holatini, ruhiyatini ifodalashga ham muvaffaq bo'lganlar. Ranglar nafaqat tabiatni aks ettirish, balki tomoshabinning ruhiy holatiga ta'sir qilishda muhim vosita hisoblanadi. Sariq, qizil, ko'k ranglar kabi ranglarning psixologik ta'siri mavjud. Ranglarning har biri, masalan, yashil rang tabiatning yangilanishi va tinchlikni, qizil rang ehtiros va energiyani, ko'k rang esa osoyishtalikni aks ettiradi. Ranglar palitrasi yordamida rassomlar natyurmortda milliy ruhni aks ettiradilar. O'zbekistonning tabiati, uning go'zal manzaralari va o'ziga xos xususiyatlari ranglar yordamida yanada boy va jonli tarzda aks ettiriladi. Natyurmortda rang va yorug'likning uyg'unligi tomoshabinning tasvirga bo'lgan munosabatini va asar bilan bo'lgan aloqasini shakllantiradi. Ranglar va yorug'lik

o'rtasidagi uyg'unlik, asarda milliy ruhni yaratishda katta rol o'ynaydi. O'zbek milliy san'atida ranglarning shaffofligi, ularning qanday qo'llanilishi va yorug'lik manbalarining intensivligi, tasvirning nozikligi va dinamizmini yaratadi. Ranglarning suyuqligi va qatlamli ishlanishi yordamida tasvirga chuqurlik, hajm va harakat qo'shiladi. Shuningdek, yorug'lik manbalari yordamida tasvirdagi har bir obyekt o'zining o'ziga xos xususiyatlarini ko'rsatadi va ranglarning uyg'unligi tasvirning umumiy estetik qiymatini oshiradi. Natyurmort janrida kompozitsiya va shakllarning o'zaro aloqalari, ranglarning ta'siri bilan birgalikda, asarlarning estetik va psixologik ta'sirini kuchaytiradi. Kompozitsiya yordamida shakllar va ranglarning qanday joylashishi tasvirga joziba qo'shadi. Shakllar va ranglar o'rtasidagi o'zaro muvozanat, tasvirning nafaqat tashqi ko'rinishini, balki ichki hissiy ta'sirini ham yaratadi. Natyurmortda shakllar va ranglar o'rtasidagi uyg'unlik yordamida san'atkorlar yangi hissiyotlar va his-tuyg'ularni aks ettirishga erishadilar. Natyurmortda yorug'likning ta'siri, nafaqat obyektlarni ajratib ko'rsatadi, balki tasvirning estetik qiymatini ham oshiradi. Yorug'lik va soya yordamida yaratilgan dramatizm tasvirning har bir obyektini sezgir va jonli ko'rsatadi. Yorug'lik, shuningdek, san'atkorlarga tasvirning har bir detalini to'g'ri va muvozanatli tarzda yaratish imkonini beradi. Yorug'lik manbalarining intensivligi va tasvirga bo'ladigan ta'sirini boshqarish san'atkorni chuqur fikrlashga va tasvirni yaratishda mahoratni oshirishga undaydi. Ranglar yordamida har bir obyektning xususiyatlarini ko'rsatish mumkin. Ranglar tasvirda milliy ruhni ifodalashda asosiy vosita hisoblanadi. Masalan, yashil rang tabiatni, o'zgarish va yangilanishni aks ettirsa, qizil rang kuchli ehtiros va energiyani ifodalashda ishlatiladi. Ko'k rang esa tinchlik va osoyishtalikni aks ettiradi. Ushbu ranglarning o'zaro uyg'unligi, tasvirning umumiy ta'sirini kuchaytiradi va tomoshabinning ruhiy holatini shakllantiradi.

Natija: Natyurmort janrida yorug'lik va rang uyg'unligi nafaqat san'at asarining tashqi ko'rinishini, balki uning psixologik ta'sirini ham yaratadi. Ranglar va yorug'lik o'rtasidagi uyg'unlik yordamida san'atkorlar, tabiatni va uning elementlarini, shu bilan birga xalqning milliy ruhini tasvirlashda muvaffaqiyatga erishadilar. Ranglarning psixologik ta'siri va yorug'lik manbalarining intensivligi yordamida tasvirlar tomoshabinlarga chuqur ta'sir ko'rsatadi. Natyurmort janrida ranglarning va yorug'likning uyg'unligi san'atkorlarga ranglarni shaffof tarzda ishlatish va yangi hissiyotlarni yaratish imkoniyatini beradi. Tasvirda ranglar, shakllar va kompozitsiyaning uyg'unligi tomoshabinning estetik tajribasini oshirib, ularni san'at bilan yanada chuqurroq bog'laydi. Ranglarning o'ziga xos ta'siri yordamida natyurmortda milliy ruhni aks ettirish mumkin. Bu janrda foydalanilgan ranglar va yorug'lik, asarning jozibadorligini oshiradi va tomoshabinning fikrini shakllantiradi. Shunday qilib, natyurmort janrida ranglar, shakllar, yorug'lik va kompozitsiyaning uyg'unligi,

san'atkorlarga tabiatni va milliy ruhni aks ettirishda yangi imkoniyatlar yaratadi. Yorug'lik va rang uyg'unligi yordamida tasvirning estetik va psixologik ta'siri kuchayadi, bu esa asarning jozibadorligini oshiradi va tomoshabinga yangi hissiyotlar taqdim etadi.

Xulosa: Natyurmort janri tasviriy san'atda milliy ruhni aks ettirishda muhim vositalardan biridir. Ushbu janrda tasvirlangan obyektlar va ularning ranglari, shakllari va yorug'lik bilan uyg'unligi, nafaqat estetik jihatdan, balki tomoshabinning hissiy va psixologik holatiga ta'sir qiluvchi kuchli vositalardir. Natyurmortda ranglar va yorug'lik o'rtasidagi uyg'unlik, tasvirning jozibasini oshiradi, uning umumiy ta'sirini kuchaytiradi va tomoshabinlarga yangi hissiyotlar keltiradi. Ranglarning o'zaro ta'siri va yorug'likning kuchayishi orqali yaratilgan effektlar, asarning nafaqat tashqi ko'rinishini, balki ichki ma'nosini ham chuqurlashtiradi. Manzara janrida milliy ruhni aks ettirishda ranglarning va yorug'likning o'zaro ta'siri asosiy rol o'ynaydi. Har bir rang va yorug'lik manbai, tasvirlangan obyektlarning xususiyatlarini ko'rsatadi. Ranglarning psixologik ta'siri, masalan, qizil rang ehtiros va harakatni, ko'k rang esa tinchlik va osoyishtalikni aks ettiradi. Boshqa ranglar ham, masalan, yashil, sariq va qora ranglar tabiatning o'ziga xosliklarini va xalqning madaniy qadriyatlarini tasvirlashda muhim ahamiyatga ega. Ranglarning psixologik ta'siri yordamida rassomlar milliy ruhni aks ettirgan asarlar yaratishadi. Natyurmort janrida yorug'lik va ranglar o'rtasidagi uyg'unlikni yaratish, nafaqat estetik jihatdan go'zal, balki tomoshabinga kuchli hissiy ta'sir ko'rsatadigan asarlarni yaratishga imkon beradi. Kompozitsiya va shakllarning o'zaro bog'lanishi, har bir rangning o'rni va yorug'likning intensifikatsiyasi, asarda mavjud bo'lgan dramatismni kuchaytiradi. Ranglarning qatlamli qo'llanilishi va ularning bir-biriga qo'shilishi, natyurmort tasvirida chuqurlik yaratadi. Yorug'lik va ranglar, shuningdek, asarlarning ko'rinishini shakllantirib, tomoshabinning tasvirga bo'lgan munosabatini shakllantiradi. Akvarel va moyli rasm texnikalari orqali natyurmort janrida ranglar va yorug'likning uyg'unligi o'zgacha bir ko'rinishda aks ettiriladi. Ranglarning suyuqligi va shakllarning qatlamli ishlanishi, san'atkorlarga ranglarni erkin aralashtirish imkonini beradi, bu esa tasvirni yanada jonli va yorqin qiladi. Akvarel texnikasida ranglarning shaffofligi yordamida, tasvirlar nozik va yorqin bo'lib, ularning har bir qatlamida yangi hissiyotlar aks ettiriladi. Ranglar bir-biriga qo'shilganida, yangi ranglar hosil bo'ladi, bu esa natyurmortni nafaqat ko'rish, balki sezish imkoniyatini ham yaratadi. Natyurmort janrida milliy ruhni aks ettirishda tabiiy obyektlar va ranglar palitrasining o'ziga xosligi muhim omil hisoblanadi. Ranglar yordamida xalqning qadriyatlari va madaniyati aks ettiriladi. Rangshunoslik va kompozitsiya metodologiyalari orqali tasvirlarda yuzaga kelgan ranglarning ta'siri va yorug'lik manbalari yordamida yaratilgan dramalar va his-tuyg'ular tomoshabinlarni chuqur o'ylashga va tasvir bilan bog'lanishga majbur qiladi.

Shunday qilib, ranglarning va yorug'likning o'zaro ta'siri orqali milliy ruhni tasvirlash imkoniyatlari kuchayadi. Yorug'lik va rang uyg'unligi tasviriy san'atda yaratilgan har bir kompozitsiyaning estetik va psixologik ta'sirini kuchaytiradi. Ranglar va yorug'lik manbalari orqali san'atkorlar, manzara janrida milliy ruhni aks ettirishda yangi yondashuvlar yaratadilar. Ranglarning tasviriy san'atdagi estetik va psixologik ahamiyati, ularning o'zaro uyg'unligi va shakllarning aks ettirilishi tomoshabinlarga milliy qadriyatlarni tushunishga va his qilishga yordam beradi. Shu bilan birga, natyurmort janri nafaqat tabiatning go'zalligini aks ettiradi, balki insonning ruhiy holatini, uning tabiatga bo'lgan munosabatini va xalqning madaniy qadriyatlarini tasvirlash imkonini beradi. Ranglarning va yorug'likning uyg'unligi yordamida yaratilgan manzara tasvirlari tomoshabinda chuqur ta'sir ko'rsatadi. Ranglarning bir-biriga qo'shilishiga, yorug'likning intensivligiga qarab, natyurmort tasvirlari nafaqat tashqi ko'rinish, balki ruhiy va hissiy jihatlarni ham aks ettiradi. Ranglar, shakllar va kompozitsiyaning uyg'unligi orqali milliy ruhni tasvirlash imkoniyatlari kengayadi va san'atkorlar bu orqali xalqning tarixiy, madaniy va tabiat bilan bo'lgan aloqalarini chuqurroq aks ettirishadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Akhmedov, G. (2010). Rangshunoslik asoslari. Toshkent: Fan va texnologiya.
2. Ibragimov, A. (2005). Milliy qadriyatlar va tasviriy san'at. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti.
3. Soliev, B. (2014). Kompozitsiya va shakllarning san'atdagi o'рни. Toshkent: Fan va adabiyot.
4. Monet, C. (1997). Impressionism and the Light: Watercolor Techniques. Paris: Art Publications.
5. Renoir, P.-A. (1998). The Role of Watercolor in Impressionism. New York: Metropolitan Museum of Art.
6. Lur'ya, L. M. (1999). Psixologiya ranglar: hissiy ta'sirlar va san'atda qo'llanilishi. Moskva: Psixologiya nashriyoti.
7. Akhmedov, G. (2017). Milliy san'at va rangshunoslik. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti.
8. Petrov, A. (2003). Artistic Representation and National Identity. London: Routledge.
9. Davlatov, N. G. (2015). Inklyuziv ta'limda tasviriy san'atning o'рни. Toshkent: Ta'lim nashriyoti.

10. Zinchenko, Yu. N. (2001). Ranglarning psixologik ta'siri. Moskva: Ruhshunoslik nashriyoti.
11. Kozyrev, V. A. (2006). San'atda yorug'lik va rang. Moskva: Yozuvchi nashriyoti.
12. Shirshov, S. (2004). Natyurmort janrida yorug'lik va rang uyg'unligi. Leningrad: Yangi avlod nashriyoti.
13. Karimov, R. (2009). Psixologik ta'sir va ranglar. Toshkent: Akademiya.
14. Kovalev, S. A. (2011). Ranglar va shakllarning psixologik ta'siri. Moskva: San'atshunoslik nashriyoti.
15. Bakhtiyorovich, Ismonov Khurshidbek, and Ruziyev Nuriddin Mukhammadaliyevich. "Pairing, Their Own Aspects and Corresponding Methods of Work with Pairing in the Autocad Software." International Journal on Orange Technologies 3.12 (2021): 211-216.
16. qizi Abduraimova, Muazzamoy Abduqodir. "PERSPEKTIVA." INTERNATIONAL CONFERENCES. Vol. 1. No. 11. 2022.
17. Xurshidbek, Ismonov, Rustamov Umurzoq, and Abduraimova Muazzamoy. "MARKAZIY VA PARALLEL PROYEKSIYA ORTOGONAL PROYEKSIYALAR VA MODELNI KO 'RINISHLARI." Educational Research in Universal Sciences 1.4 (2022): 70-81.
18. Ismonov, Xurshidbek Baxtiyorovich, and Muazzamoy Abduqodir qizi Abduraimova. "ORTOGONAL PROYEKSIYALAR VA MODELNI KO 'RINISHLARI." Educational Research in Universal Sciences 1.3 (2022): 288-296.
19. Qizi, Abduraimova Muazzamoy Abduqodir. "PROJECTION AND AXONOMETRY."
20. "UMUM TA'LIM MAKTABLARDA CHIZMACHILIK FANINI O'QITISHNING HOZIR HOLATI." Oriental Art and Culture, Vol. 5, No. 6, 2024, pp. 65-69.